

ביאורים לפרקי אבות

וְרַבִּי חֵלְפָתָא בֶּן דְּזוֹסָא אִישׁ כְּפַר תְּנַנְיָה אוֹמֵר: עֲשֶׂרָה שְׁיֹזְשִׁיבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹהִים נֹצֵב בַּעֲדַת אֵל. וּמִנֵּין אֶפְלוּ חַמְשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. וּמִנֵּין אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. וּמִנֵּין אֶפְלוּ שְׁנַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: אִזּוּ נִדְבְּרוּ וַיֵּרְאוּ ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע. וּמִנֵּין אֶפְלוּ אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי, אָבֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:

תרי"א: (א) תהלים פב א. (ב) עמוס ט ו. (ג) תהלים פב א. (ד) מלאכי ג טז. (ה) שמות כ כא.

~ פירוש ר"ע מברטנורא ~

שְׂכִיבִין בְּהֵן וּמִנֵּין אֶפְלוּ חַמְשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה, שְׂאָדָם אוֹגֵד בְּיָדוֹ אַחַת שֵׁישׁ בְּהַ חֲמֵשׁ אֲצִבְעוֹת, וְכֻלָּל אֲצִבְעוֹת שְׁבִיַד קְרוּיִין אֲגָדָה. וּבְרֵאשׁ הַמִּקְרָא הוּא אוֹמֵר, הַבּוֹנֵה בְּשָׁמַיִם מַעֲלֹתָיו, כְּלוֹמֵר הַשְׂכִּינָה שֶׁהִיא בְּשָׁמַיִם יוֹרֵדַת לַמִּשָּׁה לְאֶרֶץ כְּשֵׁישׁ שֵׁם אֲגָדָה עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וּמִנֵּין אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט, שֶׁהַדִּינִים הֵם שְׁלֹשָׁה: בִּי נָטַל עֲלָיו. לְשׁוֹן סִבָּה. תְּרַגּוּם וְסוֹפּוֹת, וְתַשְׁל, כְּלוֹמֵר שֶׁהַשְׂכִּינָה סוֹכֶכֶת עֲלָיו:

עֲשֶׂרָה שְׁהִיּוּ יוֹשְׁבִים בְּדִין. גְּרִסִּינִן: בַּעֲדַת אֵל. וְאִין עֲדָה פְּחוּתָה מִעֲשֶׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִרְגְּלִים (בַּמְדַּבֵּר יד) עַד מַתִּי לַעֲדָה הַרְעָה הוֹאֵת, וַצֵּאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, הָרִי עֲשֶׂרָה: וּמִנֵּין אֶפְלוּ חַמְשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. שְׁלֹשָׁה דִּינִים וְשְׁנֵי בְּעֲלֵי דִינִים: וּמִנֵּין אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּה. הָאֵשׁ וְהָאִוִּיר וְהַמַּיִם שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה, עַל אֶרֶץ יִסְדָּה, עַל יְסוֹד הָאֶרֶץ הֵם מְקִיפִים. הָרִי לָךְ שֶׁשְׁלֹשָׁה קְרוּיִין אֲגָדָה. אִי נִמְי, מְצִינּוּ שְׁלֹשָׁה קְרוּיִין אֲגָדָה, אֲגָדַת אוֹב שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה קְלָחִים. וְיֵשׁ סִפְרִים

~ עיקר תוספות יו"ט ~

דְּאֶפְלוּ תִלְתָּא, עֲשֶׂרָה מִבְּעֵיָא. עֲשֶׂרָה קְדָמָא שְׂכִינָה וְאֶתִיָּא, תִּלְתָּא עַד דִּיתְבִּי. גְּמָרָא. וְאֶדְאֶתְמַר הֵתָם קְאָמַר לָהּ, וְלֹא אֶתְמַר הֵתָם חַמְשָׁה. וּבְמִדְרָשׁ שְׁמוּאֵל כְּתוּב דְּבַעֲשֶׂרָה נֹצֵב, רְצוּנוֹ לֹמֵר עוֹמֵד כְּבִיכּוֹל, וְהֵם יוֹשְׁבִים. מַה שְׂאִין בֶּן חַמְשָׁה דְּלֹא כְּתִיב נֹצֵב. וְעַזְן מַה שֶּׁכְּתִבְתִּי לְעֵיל אוֹת י"א:

וְכֵן מְצִינּוּ עֲשֶׂרָה שְׁדִינִין, בְּדִינֵי עֶרְכִין, וְשְׁנַיִם וְאֶחָד כְּשֶׁקֶבְלוּ עֲלֵיהֶם. אִי נִמְי יְחִיד מִמְּחָה: אֵף עַל גַּב דְּגִרְסוֹתוֹ בְּדִין, עֵסַק הַתּוֹרָה כֹּל שֶׁבֶן הוּא: אֶפְלוּ שְׁנַיִם. וּמֵאחֵר דְּאֶפְלוּ תְּרֵי, תִּלְתָּא מִבְּעֵיָא. מַהוּ דְּתִמָּא דִּינָא שְׁלָמָא בְּעֵלְמָא וְלֹא אֶתִיָּא שְׂכִינָה, קָא מְשַׁמַּע לָן דְּדִינָא נִמְי הִינּוּ תּוֹרָה. וּמֵאחֵר

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח של"ו

(ו) עשרה שיושביו ועוסקין בתורה

על אמיתתה של תורה. ותכלית השלימות היא, שפועלים זאת אצל כל בני ישראל, הן לגבי כל עשרת הסוגים דבני ישראל, הן לגבי תכלית הריבוי בכמות, הנכלל במספר עשרה, כמובן מפסק ההלכה שאחד עשרה ואחד עשרה רבוא מברכים ומזמנים בנוסח שוה.

והנה, לגבי יהודי המצוי במצב רוחני ירוד, הפירוש דמשנתנו הוא באופן דלימוד התורה סתם (עוד לפני שבאים לשלימות הלימוד). ויתירה מזה – עוד לפני שבאים ללימוד התורה בכלל, כי אם, ענין האחדות*.

עשרה – למרות שאין דיעותיהם שוות, נעשים „עדה“, מציאות אחת¹.

שיושבין – התיישבות וקביעות, היינו שאחדות זו אינה רק בעת מן העתים, ביום סגולה וכיוצא בזה, כי אם התיישבות וקביעות, בכל זמן ובכל מצב. ועוסקין – האחדות חודרת בעניני העסק שלו כפשוטו, מבלי לחשוש שעל ידי זה שיספר לחבירו מעניני העסק, עלול הדבר לפגוע בפרנסתו. בתורה – סוף סוף נעשית אצלם האחדות גם בתורה¹¹.

יש כאן תכלית השלימות דלימוד התורה:

עשרה – העילוי דתלמוד תורה דרביים. שיושבין – לימוד באופן של התיישבות. ובלשון המשנה: לגבי מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם: „בישוב“. ועוסקין – לימוד באופן של עסק, ש„עסק התורה הוא העמל והטורח“³. וכביאור הידוע, שלימוד התורה צריך להיות כמו בעל עסק, היינו לא רק כפועל ושכיר שעבודתו היא בזמן מוגבל בלבד, כי אם כמו בעל העסק, שהעסק נוגע לו ביותר, וגם לאחרי גמר המלאכה, טרודה דעתו ומחשבתו בעניני העסק, ואפילו בעת השינה חולם מעניני העסק. ודוגמתו בנמשל: לימוד התורה הוא באופן של עסק, שמסור ונתון לזה בכל לבו ונפשו, ועד כדי כך, שגם בעת השינה חולם דברי תורה⁵.

בתורה – הישיבה וההתעסקות בלימוד התורה היא באופן שהוא וכל מציאות העשרה הם בתורה. והיינו, שלא שייכת אצלם דעה והנחה קדומה מצד מציאותם הם (שאו יש מקום לחשוש שתגרום לאיזו נטי), כי אם שכל מציאותם היא בתורה, להתייגע ולעמוד

1) ראה אגה"ק סכ"ג. 2) הללן פ"ו מ"ו. 3) בי"ח או"ח סמ"ז (ד"ה ונוסחא). 4) ספה"מ קונטרסים ח"א עמ' רנח. 5) ראה ספה"מ הש"ת עמ' א. 6) ראשיכם שבטיכם גו' מחוטב עציץ עד שואב מימך (ר"פ נצבים). 7) רמב"ם הלכות ברכות פ"ה ה"ד. 8) כמו שלפני מ"ת היו ישראל כאיש אחד בלב אחד (רש"י יתרו יט, ב). 9) ראה ברכות נח, א. 10) ראה ברכות כא, ב. 11) לקו"ש חכ"ח עמ' 271.

